

Малады каралевіч.

Казка Оскара Уайльда (Wilde) *)

Заўтра дзень каранаваньня маладога каралевіча. Ён ляжыць цяпер адзін на ложку ў сваім пекным палацы, раскінуўшысь на мягкіх падушках і думае думку сваю. І здаецца яму, што ўсе здарэньня апошніх мінут ня болей, як сон чароўны, што хутка пры-

*) Полное собрание сочинений Оскара Уайльда. Томъ I. Сказки и рассказы. Москва 1906 г. издание Саблина.

дзе дзень, узойдзе сонцэ яснае і ў пыл развее сонныя мары. Цяж, ка каралевічу тая думка: ня хочэцца будзіцца са сну. І ня дзіва!

Недаўна ён быў пастухом і пасьвіў скацінку у чалавека, катораго лічыў сваім бацькай. І вось раз у полі спаткалі яго неякіе людзі, забралі з сабою і прывялі ў каралеўскі палац. Кароль паклікаў пастуха да сябе і аб'явіў, што прыймае яго за сына. Бо ня быў наш пастух сынам мужыцкім: каралю ён прыходзіўся ўнукам. Маці яго была роднай дачкой караля, бацька—нейкі чужынец, што з далёкіх старон у той край прыбадзяўся і тонамі сваіх песьнеў ачараваў маладую каралеўну. Праз тыдзень, як прыйшло на сьвет дзіця, яе укралі ад маці і аддалі бяздзетнай сямье мужыка; ня доўга пасья гэтаго жыла каралеўна: ганьба і гнеў караля зьвялі яе ў магілу. Пад старасьць, мусіць, суменьне рушыло сэрцэ караля. Знайшоў ён унука, прызваў да сябе і зрабіў яго сваім насьледнікам. Цяпер памёр стары кароль, і заўтра дзень каранаванья маладога каралевіча.

Вось аб гэтых здарэньнях і думаець ён цяпер думку. Доўга так ляжаў каралевіч на ложку, ажно схпіўся і клікнуў. Прыйшлі зараз слугі, раздзелі яго і выйшлі. Каралевіч лёг і толькі галавой даткнуўся падушкі, як заснуў моцным сном. І вось што прыснілася каралевічу.

Здалося яму, што стаіць ён у вузкім і доўгім будынку. Навокол шум і стук нязлічэных машын. Каля іх варушацца людзі, старыя і малыя, мужчыны і дзеці,—ўсе заняты цяжкай работай. На худых тварах іх відны сьлязы голаду, у смутных вачах даўно пагас агонь надзеі. Гэта былі ткачы. Каралевіч падыйшоў да адной машыны і пачаў прыглядацца работці.

Ткач сярдзіта глянуў на яго і сказаў:

— Чаго так глядзіш на мяне? Можэ ты закутнік, прыстаўлены нашым гаспадаром?

— Хто-ж твой гаспадар?— запытаўся каралевіч.

— Наш гаспадар!— сказаў ткач.— Іон такі самы чалавек, як і я, толькі адзежу ён носіць з ценкаго сукна, ды жыве ў раскошы, а я вось у лахманах хаджу, дый ледзь не уміраю з голаду.

— Край наш свабодны,— сказаў кароль,— і ты не нявольнік свайго гаспадара.

— Мы працуем, каб жыць. Нашы дзеткі вянуць без пары, твары блізкіх і дарагіх нам людзей старэюць і робяцца брыдкімі, злымі—ўсё гэта дзьяля куска хлеба. Голад акаваў нас моцнымі ланцугамі, хаця мы і называемся вольнымі людзьмі,—так сказаў ткач і, сярдзіта нахмурыўшысь, пахіліўся над машынай.

Тут каралевіч угледзеў у машыне залатыя ніткі.

— Якуюж матэр'ю ты робіш?— спытаў каралевіч.

— З яе будзе адзежа дзьяля караля,—атказаў ткач.

Каралевіч громка крыкнуў і прачнуўся, але скоро ізноў заенуў.

Ізноў прысніўся яму сон. Здалося яму што ён плыве на вялікай лодцэ. Яе паганяе сотня нявольнікоў, прыкаваных ланцуга-

мі да вёслаў. Лодка падплыла да берагу і затрымалася. У морэ спусьцілі драбіну з вярвак. Аднаму маладому нявольніку заткнулі воскам нос і вушы, прывязалі камень цяжкі і спіхнулі ў воду. Іон пашоў на дно і хутка зноў паказаўся, трымаючы ў руцэ дарагую пэрлу. Зноў апускаўся нявольнік і зноў выплываў і кожны раз у руцэ яго была пэрла. Іон занурыўся астатні раз. Доўга быў пад вадою, ажно выплыў. На гэты раз дастаў ён пэрлу, якой не было ешчэ на сьвеце. Гаспадар узяў гэту пэрлу і схаваў яе, а нявольнік упаў на дно лодкі, задрыжаў, кроў бухнула яму праз горла, і ён заціх на векі.

— Дзьля каго тая пэрла?—запытаўся каралевіч.

— Гэта дзьля каралеўскай булавы,—атказаў гаспадар.

Каралевіч, пачуўшы гэта, крыкнуў і... прачнуўся.

Ізноў заснуў каралевіч, ізноў яму прысніўся сон. Здалося яму цяпер, бытцам стаіць ён на высокай гарэ. Пад ёю срэбнай стужкай ўецца рэчка. На берагу рэкі варушыцца грамада людзей. Яны капаюць каналы і студні, адводзяць ваду і з два рэкі выбіраюць неякіе каменьні. Людзі гэтыя цэлымі тысячамі мруць ад хвароб, ад голаду,—тут жніво сьмерці. І вось падыходзіць да каралевіча неякі падарожны.

— Дзьля каго выбіраюць гэтыя каменьні?—спытаўся каралевіч.

— Дзьля каралеўскай кароны,—атказаў падарожны.

Каралевіч, пачуўшы гэта, крыкнуў і разбудзіўся.

* * *

На дварэ ўжо быў дзень і трэба было ўставаць. Каралевіч хутка пачаў адзевацца і калі яму слугі падалі дарагую коронацыйную адзежу, ён адмовіўся апрануць яе: не хацеў апраткі, што каштавала так многа цяжкай працы людзкой. Каліж слугі яго пачалі дзівавацца, ён сказаў ім свае тры сны.

— Я буду каранавацца ў той адзежы, ў якой прыйшоў сюды,—сказаў каралевіч.

Як сказаў, так і зрабіў. Дастаў сваю пастырскую сермяжку, ў рукі ўзяў кій; на галаву, заместа кароны, адзеў ветку дзікай рожы, сеў на каня і выехаў на вуліцу. Там грамада людзей чакала караля. Угледзеўшы яго ў гэтакі апратцы, яны пачалі сьмеяцца з свайго караля, думаючы што гэта каралеўскі шут едзе.

Прад касьцёлам салдаты затрымалі яго і не хацелі пусьціць.

—Сюдэма толькі адзін кароль вайсьці можэ,—казалі яны.

— Я кароль,—аткажай ён, і вайшоў у касьцёл.

Стары біскуп, угледзеўшы караля ў такой адзежы, моцна здзіваваўся і пачаў нагаварываць яго ісьці і перэмяніць адзежу. Але каралевіч не паслухаў намовы яго, падышоў да алтара, упаў на калены і пачаў маліцца. Доўга так маліўся ён, калі громкі гоман перапыніў яго малітву.

У касьцёл вайшлі прыдворныя каралевіча, закаваныя ў панцыры, з голымі шаблямі у руках.

— Дзе гэты сновідзец?—крычалі яны,—дзе гэты кароль, што ходзіць ў адзежы бедака? Мы забьем яго, ён не варт панаваць над намі!

Тым часам каралевіч скончыў малітву, падняўся с кален і смутным вокам аглядзеў слуг сваіх. І вось, скрось вокны касьцёла палілісь смугі сьвета. Прамені сонца навокол асобы яго саткалі адзежу такую пекную, якой ніколі ешчэ не бачыло людзкое вока. Пастырскі кій зацвёў белымі ліліямі ў руках каралевіча, ветка дзікай рожы зачырванела кветкамі на яго галаве.

Народ, угледзеўшы гэта, упаў на калены прад каралевічэм; прыдворныя схавалі сваі шаблі і пакланіліся яму да зямлі. Твар старога біскупа збялела, рукі пачалі трасьціся: „Мацнейшы за мяне даў табе карону!“—сказаў ён і стаў на калены.

А малады кароль зышоў з высокага алтара і пайшоў праз усю грамаду народу ў свой палац. Але ніхто не асьмеліўся глянуць на яго твар: яна сьвецілася дзіўным сьветам, быццам твар апёла.

Ператлумачыў Дзядзька Пранук.

Вільня.

Дзіця-Зорка.

З Оскара Уайльда (Wilde).

Калісь—гэта было даўно—вялікім сасновым лесам два дрэваробы варочаліся да хаты. Была зіма, і стаялі страшэнныя марозы. Цэлыя горы сьнегу лежалі на зямлі і віселі на ветках дзярэў. Усё ўпярод і ўпярод ішлі дрэваробы. Доўга яны блудзілі, але ў канцы выйшлі на бераг лесу і ў даліне угледзелі агні сваёй вёскі. Яны ўжо вельмі прысталі і цяпер так здзелі, што земля здалася ім срэбнай кветкай, і месяц—кветкай з золата. Пакуль яны гэтак пацешаліся, здарылася небывалая рэч: з неба упала ясная зорка, праляцела з аднаго канца неба да другога, абмінаючы на дарозе іншыя зоркі, і, пакуль дрэваробы дзіваваліся, ім здалося, што зорка упала недзе блізка—за грамадай верб.

— Га, вось скарб дзеля таго, хто патрапіць яго знайсці!—крыкнулі яны і кінуліся хутчэй бегчы да яго: гэтак ім хацелася золата.

І адзін з іх, абмінуўшы вербы, угледзеў на дарозе нешта залатое. Іон хутчэй пачаў разглядаць знайдзенае і ўбачыў, што гэта быў плашч, вытканы золатам і ўвесь абсыпаны залатымі зоркамі. Калі-ж надыйшоў другі дрэвароб і, палажыўшы на сьнег, яны пачалі развіваць гэты плашч, дык убачылі, што ў ім ляжыць дзіця.

— Не пашэнціла нам,—сказаў адзін дрэвароб другому.—На што нам гэта дзіця? Кінем яго тутака, а самі пойдзем дамоў: у нас ёсць свае дзеці, і мы не павінны хлеб іх аддаваць чужому.

Але другі атказаў:

— Ня добра так кідаць дзіця на сьмерць; я, хаця так сама бедны, як і ты, а ўсё-ж забяру дзіця з сабою.

Як сказаў, так і зрабіў: абярнуўшы дзіця ў залаты плашч, пайшоў скарэй у вёску і вайшоў у сваю хату.

Кабета яго, угледзеўшы, што ён прынёс, дужа зазлавалася.

— Як мы будзем карміць чужое дзіця,—казала яна,—калі і дзеля нашых дзяцей нехват хлеба?!

— У цябе нядобрае сэрца,—атказаў дрэвароб.—Бог, што карміць птушак у полі і дбае аб іх, не забудзе і аб дзіцяці.

І жонка прыняла дзіця, як свае, палажыла яго спаць у калыску абок з сваім меншым хлопчыкам.

Усе пачалі называць знайдзенае дзіця Зоркай.

* * *

Гэтак расло Дзіця-Зорка разам з дзяцьмі дрэвароба і с кожным годам рабілося яно ўсё п'якнейшым. Усе суседзі дзіваваліся, гледзячы на яго белыя, як лён, валасы, на вочы, што колерам сваім прыпаміналі пагодлівае неба. Але краса пайшла на шкоду дзіцяці: ён зрабіўся гордым і злым, у сэрцы яго не было

літосьці ні дзьяля жывёлы ні дзьяля людзей. Іон мучыў птушэк, біў скаціну, а бедакоў, сляпых, калекоў і людзей пешчасьлівых вельмі нелюбіў і здзекаваўся над імі. Калі здарылося, што які бедак прыхадзіў у вёску прасіць хлеба, ён гнаў яго вон. Дзяцей вёсковых ён так сама не любіў і чураўся іх. Рэдка калі ён гуляў з імі, а ў гульбе гэтай быў заўсягды камандзерам і намаўляў на розныя кепскія забавы. Дзеці слухалі яго і рабілі ўсё, што ён хацеў. Дрэваруб часта лаяў яго за ўсё гэта, але нічога не памагала.

Раз ішла па дарозе міма вёскі бедная кабеціна-жэбрачка. Апаратка яе была ўся ў дзірах, ногі сплывалі кроўю ад цяжкай, каменістай дарогі. Змучаная, села яна адпачыць пад дзерэвам.

Хлопчык-Зорка ўгледзеў яе: „Гэй, хлопцы!—клікнуў ён дзяцей з вёскі, —ганіце гэту жэбрачку!“

Прыбеглі вёсковыя дзеці і пачалі гнаць жэбрачку. Яны кідалі ў яе каменнямі і лаялі брыдкімі славамі. А жэбрачка сідзела, не казалі ні слова і толькі глядзела на твар Дзіцяці-Зоркі.

Дрэваруб, убачыўшы, як дзеці здзекуюцца над жэбрачкай, сказаў Дзіцяці-Зорцы: „У цябе нядобрае сэрца, німа ў ім літосьці!“

Але той зазваваўся і, тупнуўшы нагой, атказаў: „Хто ты такі, што сьмееш так гаварыць да мяне? Я не сын твой і ня буду спаўняць твайго прыказу!“

— Ты кажэш праўду, — сказаў дрэваруб, — але ўсё-ж я пашкадаваў цябе, знайшоўшы ў лесе, а ты ня маєш літасьці над кабетай, каторая нічога табе дрэннага не зрабіла.

Кабета, пачуўшы гэтыя словы, громка крыкнула і абамлела. Каліж яна ачухалася, то пачала пытацца дрэваруба, ці ня дзесяць гадоў таму назад ён знайшоў дзіця гэта? Дзесяць гадоў таму назад, ідучы каля той самай вёскі, яна згубіла дзіця свае і ня бачыла яго болей. Дзіця было закутана ў плашч с чыстага золата, абсыпаны залатымі зоркамі. Дрэваруб паказаў плашч, што знайшоў з дзіцяцей, і кабета пазнала яго. Дзіця Зорка быў яе сынам.

Паклікалі хлопца да хаты, кажучы, што знайшлася маці яго. Іон прыйшоў, але, агледзеўшы брыдкую жэбрачку, атказаў, што яна ня можэ быць маткай яго.

— А калі і праўда тое, што ты мая матка, дык лепей было-б табе не прыхадзіць сюды. Ты бачыш, я думаў дагэтуль, што я сын Зоркі, не брыдкай жэбрачкі, як ты кажэш. Ідзі вон адсюль і не паказвайся мне болей на вочы!

— І ты мяне, сваей маці, нё пацалуеш нават? — пыталася жэбрачка.

— Не, — атказаў ён, — ты дужа брыдкая, і я згадіўся-б лепей пацалаваць жабу ці гада якога, як даткнуцца губамі да цябе!

Жэбрачка заплакала і пайшла ў лес. А Хлопчык-Зорка пайшоў гуляць. Ледзь толькі падыйшоў ён да вёсковых дзетак, яны пачалі крычаць яму: — Ідзі вон ад нас! Мы ня хочэм гуляць с табой! Глянь: ты сусім падобны да жабы! — і яны адагналі яго ад сябе.

Хлопчык-Зорка пабег да рэчкі, нахіліўся і глянуў: вадзе ён угледзеў твар сваю—яна была падобна да жабы. Тады зразу меў Хлопчык-Зорка, што гэта Бог пакараў яго за тое, што адрокся сваяе маці. Горка заплакаў ён і пайшоў шукаць сваяе маці, каб яна даравала яму цяжкую крыўду. Ішоў ён ад вёскі да вёскі, ад хаты да хаты, але нідзе знайсці яе ня мог. Пытаўся у птушэк і векшачэк у лесе, ці ня бачылі яго маці? Але яны не хацелі гаварыць яму.

— Ты забіў маю маці,—казала векшэчка.—Быць можэ і сваю матку ты хочэш знайсці, каб пасья забіць яе. У сэрцы тваім німа літасьці!

Доўга так хадзіў ён, аж-но прыйшоў да вялікаго гораду. Але ў горадзі яго схавалі салдаты і прадалі ў няволю нейкаму чараўніку.

Чараўнік замкнуў яго ў цёмны склеп, а назаўтра, чуць сьвет, прыказаў ісьці ў лес і знайсці дукат з белаго золата.

— Калі знойдзеш,—казаў чараўнік,—дык дам табе есьці і піці, а калі не, дык буду моцна біць цябе, бо ты мой нявольнік.

Пайшоў Хлопчык-Зорка, але ніяк знайсці ня мог. Сеў ён і заплакаў з гора. Аж-но глядзіць—заяц запутаўся ў сетку і выбрацца ня можэ. Хлопчыку жаль зрабілася зайца, і ён выпутаў яго з сеткі. А зайчык і пытаецца: „Скажы, як мне атплаціць за тое дабро, што ты мне зрабіў?“

— Знайдзі мне дукат з белаго золата,—атказаў хлопчык.

Заяц паказаў яму, дзе ляжыць дукат, і хлопчык, зрадзеўшы, пабег да хаты. Але, ідучы па дарозе, ён спаткаў жэбрака, каторы прасіў грошы на хлеб. Хлопчык злітаваўся над ім і даў яму свой дукат. У хаце чараўнік дужа зазлаваўся на хлопчыка, ня даў ні яды ні піцьця і моцна катаваў яго. А назаўтра ізноў паслаў ён хлопчыка ў лес шукаць дуката з жоўтаго золата.

Зноў шукаў хлопчык цэлы дзень і ня мог знайсці дуката. Ажно прыбег той самы заяц і паказаў яму, дзе ляжыць дукат. Хлопчык, зрадзеўшы, пабег да хаты, але на дарозе спаткаў жэбрака, злітаваўся над яго бядой і аддаў дукат з жоўтаго золата.

Чараўнік зноў ня даў хлопчыку ні сды ні піцьця, страшэньне зьбіў яго і казаў, што калі заўтра ён прынясе дукат с чырвонаго золата, дык вернець яму волю, а калі не, дык забьець на сьмерць.

Пайшоў хлопчык, чуць сьвет, шукаць дуката, і заяц зноў памог яму знайсці. Але і трэйці раз з літосьці хлопчык аддаў дукат с чырвонаго золата жэбраку, што уміраў з голаду. Цяжка зрабілася яму на сэрцы, як прыпомніў, што чараўнік забьё яго, і маркотны падхадзіў ён да гораду.

Тут зрабілася вялікая дзіва: ледзь толькі ён вайшоў, салдаты аддалі яму чэсьць, грамада людзей выйшла яму на спатканьне, і ўсе віталі яго, як свайго караля.— „Ты наш кароль,—казалі людзі,—цябе мы даўно ўжо чакалі! Але хлопчык не хацеў даць веры: „Я брыдкі,—атказаў ён,—і вы зьдзекуецесь надамной.“—Тады пры-

нясьлі люстра, і, глянуўшы ў яго, хлопчык угледзеў, што твар яго зрабілася такой пекнай, як была раней.

Хлопчык-Зорка зразумеў, што Бог дараваў яму грэхі і вярнуў красу. Але ён адмовіўся ад кароны і не хацеў ісьці ў царскі палац.

— Я адрокся ад сваяе маці і павінен знайсці яе,—казаў ён. Ажно ў грамадзе людзей ён угледзеў маць—жэбрачку. Іон упаў на калены і прасіў, каб яна даравала яму ўсё і паблагаславіла яго.

Алэ маці маўчала.

Уледзеў хлопчык і жэбрака, катораму даваў дукаты. Іон абняў яго за нугі і прасіў, каб той папрасіў у маці за яго. Ўгледзеўшы гэта, маці—жэбрачка палажыла свае рукі на галаву Хлопчыка-Зоркі і благаславіла яго. Іон падняўся с кален і глянуў, заместа жэбрака і жэбрачкі прад ім стаяў кароль і каралева,—яны былі бацькамі яго.

С таго часу пачаў Хлопчык-Зорка правіць гасударствам. Іон не любіў людзей злых і вучыў усіх быць літасьцівым. Дрэварубу, што знайшоў яго, Хлопчык-Зорка паслаў шмат дарагіх гасьцінцаў, а чараўніка выгнаў з гораду.

Праз тры гады памёр Хлопчык-Зорка, а яго насьледнік дрэнна упраўляў народам.

